

เหลียวมอง...ชุมชนบางไส้ไก่ (หมู่บ้านลาว) ตอนที่ 2 ชลู่บ้านลาว

ชลู่บ้านลาว การสืบสานวัฒนธรรมการทำชลู่

ชุมชนบางไส้ไก่บ้านสมเด็จ (หมู่บ้านลาว) อาจไม่ใช่เป็นแหล่งทำชลู่แห่งเดียวในประเทศไทย สันนิษฐานว่ายังมีชุมชนอื่น ๆ ที่ทำชลู่เหมือนกับหมู่บ้านลาว ที่เป็นกลุ่มชนชาวลาวที่อพยพมาจากนครเวียงจันทน์ด้วยกัน เมื่อครั้งสมัยพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี และสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ซึ่งได้กระจัดกระจายแยกย้ายกันไปตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคกลาง และภาคอีสานของไทยนั่นเอง ปัจจุบันนี้ยังเหลือบ้านที่ทำชลู่มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นลูกหลานของช่างทำชลู่ดั้งเดิมเกือบทั้งสิ้นได้แก่

บ้านชลู่อิมบุปผา คุณอุทิศ อิมบุปผา

บ้านคุณดารารัตน์ เทศทอง

บ้านชลู่ประสงค์ คุณเพิ่มสุข สอนวิทย์

บ้านชลู่ทวีผล คุณทวีผล สอนวิทย์

บ้านชลู่ร้านชลิติ คุณชลิติ มารศรี

บ้านชลู่บ้านลาว คุณสุนัย กลิ่นบุปผา

ร้านชลู่ลุงจรินทร์ คุณนิตยา ฐ์เจียมสิน

บ้านชลู่มงคล คุณพรรณธิดา พุทธิรักษ์

สิ่งที่น่าภาคภูมิใจอย่างยิ่งของชลู่บ้านลาวถือได้ว่าเป็นชลู่ที่มีคุณภาพชั้นดี มีความประณีต และมีเสียงที่ไพเราะจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ อีกทั้งยังมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นไม่เหมือนใครคือ ชลู่ไม้ลาวที่มีลวดลาย ที่เรียกว่า “ชลู่ลายไม้ไผ่ลายดอก” และชลู่ไม้ลาวที่ไม่มีลวดลายซึ่งเป็นลวดลายที่เกิดจากธรรมชาติของไม้ลวานั้นเอง

การสร้างลาย

ลวดลายของชลู่ค่อนข้างหายาก เพราะการทำลวดลายที่ว่าจะต้องนำก้อนตะกั่วมาหลอมละลาย แล้วนำน้ำตะกั่วมาเทผายลงบนชลู่ไม้ไผ่ ทำให้เกิดเป็นลวดลายชนิดต่าง ๆ แต่เนื่องจากการทำลวดลายดังกล่าวมีกลิ่นและสีเหลืองของสารสะสมจากตะกั่ว ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของชาวบ้านในชุมชน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งในการเลิกผลิตชลู่ลาย ซึ่งส่งผลให้ชลู่ที่มีลวดลายชนิดต่าง ๆ จึงกลายเป็นของหายากและเป็นของสะสมของนักค้าของเก่า ตัวอย่างลายในอดีต

1. ชลู่ยลายหีน
2. ชลู่ยลายดอกพิกุล
3. ชลู่ยสายตลก
4. ชลู่ยลายดอกจิก
5. ชลู่ยสายสอง
6. ชลู่ยลายกระจับ
7. ชลู่ยลายรดน้ำ
8. ชลู่ยลายรมดำ
9. ชลู่ยลายหกคะเมน
10. ชลู่ยขาว (สีธรรมชาติของไม้ลวก) ฯลฯ

ในปัจจุบันนี้กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการพัฒนาหลักสูตรพื้นฐานการเรียนการสอนโดยมีการบรรจุ “วิชาการเรียนรู้เรื่องชลู่ย ” ไว้ในวิชาพื้นฐานระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนั้นแต่ละบ้านจึงได้มีการคิดค้นพัฒนาวัสดุในการทำชลู่ยขึ้นมา โดยทำมาจากท่อพีวีซี ทำให้ชลู่ยประเภทนี้มีราคา ย่อมเยา ดังจะเห็นได้ว่าทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนภาคประชาชนต่างได้เล็งเห็นคุณค่าของ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปรากฏชาวบ้านด้านการทำชลู่ยของหมู่บ้านลาวแห่งนี้

“นิตยสารบ้านและสวน” ได้มาสัมภาษณ์คุณสุนัย กลิ่นบุปผา (พี่ช้าง) และเขียนบทความเชิงสารคดี ชื่อเรื่อง “ชลู่ยบ้านลาว ประวัติศาสตร์ทางดนตรีที่ยังมีลมหายใจ” มีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้

“ชุมชนบ้านลาว” หรือ “ชุมชนวัดบางไส้ไก่” ตั้งอยู่หลังมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ซอยอิสรภาพ 15 ถนนอิสรภาพ ชุมชนนี้เกิดจากการกวาดต้อนผู้คนจากนครเวียงจันทน์ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งในยุคนั้นผู้อพยพจากเวียงจันทน์จะกระจัดกระจาย ไปตั้งรกรากตามที่ต่าง ๆ ในแผ่นดินสยาม สาเหตุที่ไม่ให้อยู่รวมกันก็เพื่อเป็นการป้องกันการแข็งเมือง ไม่ให้เกิดการกระด้างกระเดื่องขึ้นได้

ว่ากันว่าชาวลาวที่อพยพมาตั้งรกรากที่สยามในครั้งนั้นได้นำวิชาความรู้เชิงช่างติดตัวมาด้วย ดังปรากฏให้เห็นตามชุมชนต่าง ๆ เช่น ชุมชนตีมืด บ้านต้นโพธิ์ ที่มีชื่อเสียงในการทำมีด “อรัญญิก” ส่วนชุมชนบ้านลาว นั้นมีความสามารถในการทำแคนและชลู่ย (น่าเสียดายที่ปัจจุบันการทำแคนไม่ได้รับการสืบสานต่อ)

สาเหตุที่มีการทำชลู่ยก็มาจากความคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอน จึงคิดผลิตเครื่องดนตรีไว้ คลายเหงา เท่านั้น เพิ่งเริ่มมีการทำเป็นธุรกิจจริง ๆ จัง ๆ ก็เมื่อ 50 ปีก่อนนี้เอง ซึ่งครูช่างที่มีชื่อเสียงในการทำชลู่ย ก็คือ นายหรั่ง และเป็นปู่ของพี่ช้าง - คุณสุนัย กลิ่นบุปผา ทายาทช่างทำชลู่ยรุ่นที่ 4 แห่งชุมชนบ้านลาว

พี่ซ่างเล่าให้ฟังว่า “ยุคแรกของการทำขลุ่ยนั้นยังไม่ได้มาตรฐาน กระทั่งมีนักวิชาการด้านดนตรีเข้ามาให้ความรู้เรื่องมาตรฐานเสียง จึงมีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ มาถึงรุ่นพ่อผม ซึ่งเป็นรุ่นที่ 3 (ลุงจรินทร์ กลิ่นบุปผา) ก็มีการนำไม้เนื้อแข็งมาใช้ รวมถึงนำเครื่องจักร มาช่วยผลิต ต่างจากสมัยก่อนที่ใช้ไม้รวกเพียงอย่างเดียว สำหรับลวดลายบนตัวขลุ่ย ก็ใช้ตะกั่วหลอมให้เหลว แล้วใช้กระบวยตักมารดบนตัวขลุ่ยให้เกิดลายที่งดงาม แต่ปัจจุบันการทำลวดลายจากตะกั่วก็หมดไป เพราะการสูดดมเข้าไปเป็นเวลานานนั้นอันตรายมาก ทำให้ร่างกายเจ็บป่วย”

ขลุ่ยที่ชุมชนบ้านลาวผลิตมีทั้งหมด 5 ประเภท ได้แก่

1. ขลุ่ยหลิบ เป็นขลุ่ยขนาดเล็กที่ใช้ในวงดนตรีไทย
2. ขลุ่ยเคียงออ หรือขลุ่ยกรวด ให้เสียงต่ำกว่าขลุ่ยหลิบ ส่วนใหญ่ใช้เล่นเพลงลูกทุ่งทั่วไป
3. ขลุ่ยเพียงออ เป็นขลุ่ยที่คนส่วนใหญ่รู้จักและอาจเคยเรียนเมื่อตอนเด็กๆ
4. ขลุ่ยรองออ ใช้เล่นในวงปี่พาทย์มอญ ให้เสียงหวาน
5. ขลุ่ยอู้ จะมีแค่ 6 รูโน้ต ต่างจากขลุ่ยทั่วไปที่มี 7 รู เพื่อไม่ให้เสียงไปแข่งกับขลุ่ยประเภทอื่น ขลุ่ยอู้มีไว้เพื่อใช้เป็นเสียงเบส

นอกเหนือจากนี้ก็เป็นขลุ่ยนกที่เลียนเสียงนก แต่เป่าเป็นเพลงไม่ได้ และขลุ่ยสากล ใช้เล่นกับวงดนตรีสากลทั่วไป ซึ่งจะมีเสียงเฉพาะคีย์นั้น ๆ

ที่มา :

ดวงเดือน จุลกรานต์. (2559). *ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนลาว (บางไส้ไก่บ้านสมเด็จฯ)* [เอกสารอัดสำเนา].

ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

ไตรรัตน์ ทรงเผ่า. (2561, มิถุนายน). ขลุ่ยบ้านลาว ประวัติศาสตร์ทางดนตรีที่ยังมีลมหายใจ. *นิตยสารบ้านและสวน*

สวน. สืบค้น 3 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.baanlaesuan.com/95025/design/lifestyle/thai_instrument_kui